

۲۲۹.۹۸
۱۴۰۱/۱۰/۱۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تأملی بر روش‌شناسی پژوهش در حوزه دفاع مقدس

اصغر محمدی فاتح
سیدمهدی حسینی گل‌افشانی

سرشناسه	محمدی فاتح، اصغر، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	تأملی بر روش‌شناسی پژوهش در حوزه دفاع مقدس / اصغر محمدی فاتح، سیدمهدی حسینی گل‌افشانی؛ ویراستار کورش بوستانی.
مشخصات نشر	تهران: سازمان عقیدتی سیاسی آجا، انتشارات، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	۱۷۶ ص: جدول؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۷۶۵۱-۵۲-۲: ۵۰۰۰۰ ریا: ۲-۵۲-۷۶۵۱-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه: ص. [۱۶۷]-۱۷۶.
موضوع	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- تحقیق -- روش‌شناسی
	Iran-Iraq War, 1980-1988 -- Research -- Methodology
	تحقیق -- روش‌شناسی
	Research -- Methodology
شناسه افزوده	حسینی گل‌افشانی، سیدمهدی، ۱۳۵۹ -
شناسه افزوده	انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا
رده بندی کنگره	DSR ۱۶۰۰
رده بندی دیویی	۹۵۵/۰۸۴۳
شماره کتابشناسی ملی	۸۸۱۵۳۲۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا	

تأملی بر روش‌شناسی پژوهش در حوزه دفاع مقدس

- نویسندگان: اصغر محمدی فاتح، سیدمهدی حسینی گل‌افشانی
- ویراستار: کورش بوستانی
- صفحه‌آرایی و طراحی جلد: بهنام امامی
- ناظر چاپ: علی فلاح
- نوبت چاپ: اول
- سال چاپ: ۱۴۰۱
- شمارگان: ۵۰۰ نسخه
- قیمت: ۵۰۰۰ تومان
- شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۶۵۱-۵۲-۲
- ناشر: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی آجا
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه ارتش جمهوری اسلامی ایران
- «این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.»

نشانی: تهران، صندوق پستی ۳۳۷۶-۱۶۷۶۵، سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران

معاونت فرهنگی و روابط عمومی (اداره فرهنگی و انتشارات) وبگاه: www.aja.ir

تلفن: ۸۱۹۵۹۳۸۱ و ۸۸۴۷۵۵۰۳ نشانی الکترونیکی: ajapub@yahoo.com

مرکز توزیع محصولات فرهنگی ارتش: ۲۲۹۳۹۱۲۴

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	پیشگفتار
۱۳	فصل اول: دفاع مقدس در آئینه پژوهش
۱۵	مقدمه
۲۰	روش تحقیق در حوزه دفاع مقدس
۲۴	برخی مطالعات روش‌شناختی در حوزه دفاع مقدس
۲۶	مطالعات فراتئوریک و فراتحلیل در عرصه دفاع مقدس
۲۸	جامعه علمی و دفاع مقدس
۳۰	نتیجه‌گیری
۳۵	فصل دوم: آسیب‌شناسی پژوهش در حوزه دفاع مقدس
۳۷	مقدمه
۳۸	آسیب‌شناسی
۴۱	آسیب‌های پژوهش در حوزه دفاع مقدس
۷۰	جمع‌بندی آسیب‌های پژوهش در حوزه دفاع مقدس
۷۰	نتیجه‌گیری و پیشنهادها
۷۳	فصل سوم: راهبردهای پژوهش در علوم انسانی و نقش آنها در مطالعات حوزه دفاع مقدس
۷۵	مقدمه
۷۷	راهبرد روایتی
۷۸	راهبرد پدیدارشناسی
۸۱	راهبرد داده‌بنیاد
۸۴	تحلیل محتوا

۸۵	تفاوت تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان
۸۶	راهبرد مطالعه موردی
۸۹	مطالعات موردی در حوزه دفاع مقدس
۹۱	راهبرد مطالعه تاریخی
۹۳	راهبرد اقدام پژوهی
۹۴	نتیجه‌گیری
۹۷	فصل چهارم: ابزارها و فنون گردآوری داده در حوزه دفاع مقدس
۹۹	مقدمه
۱۰۰	مصاحبه‌ها
۱۰۴	مشاهده مستقیم
۱۰۷	سوابق بایگانی / اسناد
۱۱۰	اهمیت مطالعه‌های اسنادی در حوزه دفاع مقدس
۱۱۲	ادبیات اسنادی دفاع مقدس
۱۱۶	نمونه‌ایی از مطالعه اسنادی در حوزه دفاع مقدس
۱۱۷	کثرت‌گرایی در تحقیق
۱۱۸	نمونه‌ایی از کثرت‌گرایی در مطالعه‌های دفاع مقدس
۱۱۹	پرسشنامه
۱۲۰	نتیجه‌گیری
۱۲۳	فصل پنجم: روایت پژوهی و پژوهش روایتی با تأکید بر مطالعات حوزه دفاع مقدس
۱۲۵	مقدمه
۱۲۹	کارکرد روایت‌ها
۱۳۰	انتقال دانش و تجارب دفاع مقدس از طریق روایت‌ها
۱۳۱	داستان‌گویی
۱۳۴	انواع داستان‌ها
۱۳۶	داستان‌های دفاع مقدس
۱۳۹	فرهنگ سازمانی نیروهای مسلح و روایت‌های دفاع مقدس
۱۴۲	پژوهش روایتی چیست؟
۱۴۶	مراحل انجام تحقیق روایتی
۱۴۷	مصاحبه‌های روایتی
۱۴۸	نتیجه‌گیری
۱۵۱	فصل ششم: سهم روش‌های پژوهش به کار گرفته شده در مطالعات حوزه دفاع مقدس
۱۵۳	مقدمه
۱۵۴	یافته‌های پژوهش

پیشگفتار

دفاع مقدس بخش مهم و تعیین کننده‌ای از تاریخ معاصر کشور ما تلقی می‌شود. با آغاز دفاع مقدس در سال ۱۳۵۹، تلاش‌ها برای نگارش تاریخ دفاع مقدس، ثبت خاطره‌ها، جمع‌آوری اسناد و مدارک، ثبت و انعکاس تحولات جنگ به جامعه با استفاده از ابزارهایی مانند دوربین‌های عکاسی، فیلم‌برداری، نوارهای ضبط صوت و... آغاز شد و در طول این دوران نیز بخشی از صاحبان قلم و شاهدان این وقایع، با علاقه‌مندی و تعهد به عرصه ادبیات، هنر و پژوهشگری دفاع مقدس ورود کرده و ادامه دهنده مسیری بودند که با آغاز دفاع مقدس شکل گرفته بود. نتیجه تلاش‌های صورت گرفته، گردآوری مجموعه‌ای وزین و ارزشمند از تاریخ دفاع مقدس است که خود تشکیل‌دهنده فرهنگ این دوران است. این فرهنگ از مفاهیمی همچون مقاومت، صبر، شجاعت، دشمن‌ستیزی، مبارزه، دفاع، ایثارگری، شهادت‌طلبی و... تشکیل می‌شود که در صورت بهره‌برداری و استفاده

مطلوب، می‌تواند تأثیر شگرفی بر حفظ و بالندگی جامعه امروز ما داشته باشد. از این منظر ضرورت ورود جدی مراجع کلان سیاست‌گذار در حوزه فرهنگ مانند شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجلس شورای اسلامی و... با نگاه راهبردی و سیاست‌گذاری به حوزه دفاع مقدس و به‌ویژه پژوهش دفاع مقدس و گفتمان‌سازی در این حوزه، به‌منظور استفاده حداکثری از این ظرفیت عظیم، بیش از گذشته نمایان می‌شود. به‌واقع تحول‌های پیچیده و غیر خطی دهه گذشته در سازمان‌ها و جوامع، ضرورت توجه به سیاست‌گذاری را در سطوح ملی و سازمانی بیش از پیش نمایان کرده است. دستاوردهای دفاع مقدس به‌قدری ارزشمند و استفاده از آن به اندازه‌ای مهم است که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در این باره می‌فرمایند: «نیروهای مسلح ما در دوران دفاع مقدس و حتی بعد از دفاع مقدس، تجارب ارزشمندی را به‌دست آوردند؛ یعنی واقعا بعضی از تاکتیک‌های نظامی و کارهایی که در میدان جنگ در دوره هشت‌ساله دفاع مقدس انجام گرفت، در دنیا بی‌سابقه بود و خیلی از عملیات‌های ما متضمن تجارب فوق‌العاده است؛ حالا از عملیات ثامن‌الائمه (ع) بگیریم تا مثلاً فرض بفرمایید که فتح‌المبین، بیت‌المقدس، خبیر، والفجر ۸، کربلای ۵ و امثال اینها، کارهای فوق‌العاده‌ای در این عملیات‌های پیروز انجام گرفته؛ در عملیات‌هایی هم که به پیروزی نرسیده است و موفق نبوده، مثل کربلای ۴، رمضان و امثال اینها، تجارب ارزشمندی وجود دارد؛ از این تجارب بایستی استفاده کنیم. امروز البته روایت این تجارب در دانشگاه‌ها معمول است و این روایت انجام می‌گیرد و بسیار هم خوب است، لکن کافی نیست؛ بایستی این تجارب تبدیل بشود به نظریه‌ها؛ تجربه تبدیل بشود به نظریه دفاعی و تدریس بشود و تحقیق

بشود و اطراف آنها پژوهش انجام بگیرد و این تجارب به روز بشود و منطبق با نیازهای روز بشود و ان شاء الله از آنها [استفاده شود]؛ اینها سرمایه‌های بسیار باارزشی است که باید از این سرمایه‌ها استفاده کرد و بسط و تکمیل پیدا کند.^۱

بدیهی است برای استفاده مطلوب از دستاوردهای دفاع مقدس برای نسل حاضر و نسل‌های آینده کشور، نیازمند پژوهش و بررسی موشکافانه، علمی و دقیق از ابعاد و شئون مختلف دفاع مقدس هستیم. در همین راستا، این کتاب ضمن آسیب‌شناسی وضعیت موجود پژوهش در حوزه دفاع مقدس، به دنبال تبیین ابزارها، روش‌ها، رویکردها و راهبردهای تحقیق در این حوزه است. دانش‌تولیدی از حوزه‌های مختلف دفاع مقدس، زمانی معتبر خواهد بود که از مسیر روش‌شناسی صحیح عبور کرده باشد. به همین دلیل در این مجموعه، مباحث موجود در حوزه روش‌شناسی علوم اجتماعی، تبیین و سعی شده تا کاربردهای آنها در عرصه دفاع مقدس بررسی شود.

کتاب حاضر در پنج فصل به رشته تحریر درآمده است. در فصل اول، کلیات مباحث روش‌شناختی در عرصه دفاع مقدس و اهمیت و ضرورت موضوع تبیین شده است. در فصل دوم، آسیب‌شناسی وضعیت موجود پژوهش در حوزه دفاع مقدس با اتکا به دیدگاه‌ها و نظرهای، پیش‌کسوتان، صاحب‌نظران و پژوهشگران دفاع مقدس ارائه و در فصل سوم، کاربرد راهبردهای تحقیق علوم اجتماعی در عرصه دفاع مقدس تبیین و تشریح شده است. در فصل چهارم، ابزارهای جمع‌آوری داده از حوزه دفاع مقدس

۱- بیانات در ارتباط تصویری با مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح: ۱۳۹۹/۷/۲۱

مشمول بر پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده و اسناد و مدارک، تشریح و در فصل پنجم، روایت‌پژوهی و پژوهش روایتی با تأکید بر مطالعات دفاع مقدس ارائه شده است. خردمایه این فصل به جایگاه روایت داستان در متون جدید حوزه سازمان و مدیریت برمی‌گردد. بنابراین، می‌توان از این ظرفیت جدید برای بازخوانی روایت‌های دفاع مقدس بهره گرفت. در فصل ششم، یک مطالعه کمی از وضعیت استفاده از روش‌های تحقیق در عرصه دفاع مقدس در مطالعات گذشته، ارائه شده است.

این کتاب به‌عنوان پیش‌درآمدی برای تدبیر و تفکر درخصوص استفاده از روش‌شناسی‌های گوناگون در عرصه دفاع مقدس تلقی می‌شود و برای پژوهشگران حوزه دفاع مقدس و متولیان این عرصه مفید است.

دکتر اصغر محمدی فاتح

دکتر سیدمهدی حسینی گل‌افشانی

بهار ۱۴۰۱